

Ajattelua tekoälyn kanssa

CC BY 4.0 Olli Ruohomäki 13.3.2026

Tähän dokumenttiin on koottu pitkissä tekoälyn kanssa käydyissä keskusteluissa syntyneitä ideoita ja kokemuksia. Ne esitellään tässä muotoiltuina konkreettisiksi ohjeiksi. Tavoitteena on antaa kaikille lupa ja rohkaista pitämään tekoälyä tiedonlouhijan ja tehtävärobotin lisäksi myös ajattelukumppanina. Mikäli nämä ohjeet vaikuttavat hitaamman ajattelun manifestilta, et ehkä ole siinä täysin väärässä.

Alkuasenne

- Nyt ei pelkästään etsitä tietoa, vaan työstetään keskeneräisiä ajatuksia
- Sinun ei tarvitse aluksi edes tietää, mitä oikeastaan haluat tietää
- On oikeastaan parempi, jos et vielä tiedä. Muuten pelkästään suodatat kaiken sen läpi, mitä jo tiedät
- Sinun ei tarvitse esittää tekoälylle tietäväsi enempää. Etkä voi tehdä siihen vaikutusta, vaikka yrittäisit. Ole siis rennosti omalla tasollasi

Tavoitteista

- Jos tavoite on tarkka, kysy tarkasti: ”kuinka laaditaan parempia kurssinkuvauksia”
- Jos tavoite ei ole tarkka, kysy aiheesta yleisesti ”yritän ymmärtää, mitä on saavutettavuus”
- Jos listaat useita tavoitteita, tekoäly yrittää vain kiirehtiä nopeasti niiden läpi
- Metakehote: ”Tämä ei ole kysymys, vaan haluan koota ajatuksiani itsetuntemuksesta. Pysy teemassa ja auta minua näkemään, mitä en vielä itse hahmota.”

Tietoisuuden tasot

Tekoälyn kanssa käytävä keskustelu operoi samanaikaisesti usealla tasolla:

- **Substanssi:** aihe, sisältö, mitä tiedetään, mikä on epävarmaa, mitä halutaan ja mitä puuttuu
- **Metakognitio:** keskustelun suunta ja onnistuminen, oma ajattelutapasi ja sen muuttuminen
- **Emootio:** uteliaisuus, innostus, tyytyväisyys, ilo, epävarmuus, pettymys, pelko, suuttumus, häpeä
- **Teknokognitio:** tekoälyn virhetulkinnan näkeminen virhetoiminnan sijaan palautesilmukkana.

Keskustelun ohjaaminen

- Mainitse aina konteksti ja kun vaihdat sitä ”miten kaikki tämä liittyy talouteen”
- Kerro, kun haet rakennetta, käsitteitä, faktaa ja milloin vain pientä intuitiivista tukea
- Kerro, kun haluat muuttaa vastaustyyliä. Tekoäly ei tästä loukkaannu. ”selitä vain yhdellä lauseella”
- Kun vasta kartoitat ajatuksiasi, tekoälyn kyky tuottaa suuri määrä tekstiä helposti häiritsee: ”heittelen nyt hajanaisia ajatuksia yksitellen. Älä reagoi, ennen kuin sanon, että olen valmis”
- Kun tekoälyn ehdotukset alkavat ylikuormittaa, sano: ”älä ehdota mitään jatkoaskeleita”
- Vähennä myötäilynhalua: ”etsi tekstistä näyttöä tulkintaani puolesta sekä sitä vastaan”
- Jos et luota vastaukseen, pyydä tekoälyä varmistamaan se ”etsi tuore ja luotettava lähde”
- Kerro, kun et ole varma jostain. Tekoäly hidastaa tällöin selittämään lisää
- Kun tekoäly tulkitsee väärin, ota se vihjeenä, joka auttaa hiomaan tekstiäsi ja ajatuksiasi
- Etsi asian tausta tai viitekehys kysymällä: ”Mihin tieteelliseen teoriaan tai koulukuntaan tämä liittyy?”
- Nosta arkiajatus abstraktiksi kysymällä: ”Mikä käsite kuvaisi tätä parhaiten?”
- Sovella asiaa jossa olet vasta alkeissa pyytämällä: ”Anna nyrkkisääntöjä.”
- Vie abstrakti asia käytäntöön pyytämällä: ”Anna lyhyitä esimerkkejä.”
- Varmista soveltuvuus ”sovelletaanko tää myös määrääkaikaisiin työntekijöihin”
- Mene sivupoluille, jos ne syventävät teemaa. Niiden varrelta löytyy aina hyviä yksityiskohtia
- Kysy eritasoisia merkityksiä (kirjaimellinen, abstrakti, historiallinen, käytännöllinen, filosofinen)
- Kun pitkä keskustelu alkaa väsyttää, käytä ”Lue ääneen” -toimintoa. Sulje silmäsi ja vain kuuntele vastaus. Näin saat pienen aivorentoutuksen. Kun sen jälkeen avaat silmäsi ja palaat tekstiisi, ajatukset kulkevat taas

Keskustelun jälkeen

- Jos pysyt yhdessä aiheessa, nimeä keskustelusaie sen mukaan. Näin löydät sen helposti historiasta
- Kaikkea ei kannata säilyttää, mutta poimi parhaat palat talteen. Kopioi ne tekstidokumenttiin.
- Ymmärrä, että chatbotin keskusteluhistoria ei ole ikuinen arkisto.
- Yhtä tärkeää kuin vastaus, on ottaa talteen kehote, joka sen tuotti

Ajattelu tekoälyn kanssa ei ole vain tekninen taito, vaan mielen kurinalaisuuden harjoitus. Se vaatii kärsivällisyyttä, itsetuntemusta ja kirkasta aikomusta. Tietoisesti käytettynä se voi laajentaa sekä tietämystä että tapaamme ajattella.